

PETAR NISETEO (O 200. GODIŠNJICI ROĐENJA)

Ante Tadić

Među stare prirodoslovce s otoka Hvara spada i već potpuno zaboravljeni Petar Niseteo pok. Nikole, profesor fizike i matematike, bivši direktor gimnazije u Gorici. Rođen je 1774. u Starom Gradu na otoku Hvaru, a umro 1866. godine. Mlađim generacijama ne može ni po čemu biti poznat, jer niko do današnjeg dana nije proučio i opisao njegov život i rad. O njemu je jedinu kratku biografiju napisao Petar Kuničić u spomenici »Prigodom otvora nove školske zgrade u Staromgradu 20. travnja 1908« i naveo da se ovaj naš učeni profesor prezivao Nižetić-Gozić, ali po običajima ondašnjeg vremena, na žalost, potpisivao se talijanski, iako se osjećao Hrvatom.

Kuničić piše:

»Napisao je oveći snop učenih rasprava, koje zahvataju petnaest rukopisnih svezaka. Suradivao je u raznim ondašnjim listovima, a dopisivao se je s najučenijim hrvatskim i tuđim ljudima. Iako je sve pisao talijanskim jezikom — kako je tada bio običaj u Dalmaciji — ipak je priznavao i ljubio narodnost i jezik hrvatskoga puka iz kojega je iznikao. Kao gradski poglavica javnim oglasom g. 1832. hvali hrvatsko predstavljanje, koje se je tada obavljalo javno u Staromgradu, oduševljeno pjeva »Uskrsnuloj Iliriji«, posebno raspravom dokazuje hrvatstvo ovoga ostrva; piše o običajima slavnih Hrvata; sakuplja pučke pjesme, od kojih je objelodanio u »Zori Dalmatinskoj« pjesme »Kraljević Marko«, »Pedepsa nevirnosti« itd.; uzveličaje svoj hrvatski narod i hrvatski jezik prisposodablja s modernim kulturnim i starim jezicima i diči se što je članom Akademije u Zagrebu. Kao baštinik dvora i dijela dobara pjesnika Hektorovića, što je njegov otac Nikola baštinió od Poliksene i don Matija, posljednjih grana slavnoga roda, bio je umnožio i uredio bogatu knjižicu i stvorio zbirku starina, prirodna i svakovrsnih domaćih uspomena. Godine

1857. bio je utemeljio u zavičaju »Poljodjelsko društvo«. Mnogstvo njegovih rukopisa čuva njegov unuk dr A. Spalatin. Umro je u 92. godini.«

Proučavajući ostavštinu prirodoslovca Grgura Bučića u Centru za zaštitu kulturne baštine u Hvaru našao sam štampani rad botaničara Karla Malyja, kustosa Bosansko-hercegovačkog muzeja u Sarajevu od 5. veljače 1910, koji ime ovog starigradskog prirodoslovca piše latinski, Petrus Niseteo. U tom radu Maly spominje neke intelektualce s otoka Hvara koji su se bavili skupljanjem biljaka pa kaže da ih je Niseteo mnogo manje skupljao po Hvaru nego ostali. Ali to ipak znači da je Niseteo bio u svoje vrijeme poznat kao prirodoslovac, naročito kao botaničar.

Niseteo, iako fizičar i matematičar, mnogo je volio prirodu, što se vidi po više hiljada primjeraka sakupljenih biljaka. Osim toga skupljao je i insekte. Ali, na žalost, mnogo je griješio pri tom poslu, kao i mnogi drugi prirodoslovci onoga doba, jer ni za jedan skupljeni objekt nije naznačio lokalitet. Te hiljade biljaka s kopna i iz mora, od kojih su mnoge dobro sačuvane u nekoliko herbarija, imaju naznačene samo latinske nazive. Zaista, šteta je, osobito za velik broj morskog bilja, naročito algi, da ne znamo njihov lokalitet. One su do danas sačuvale svoje prirodne boje kao da su sada izvađene iz mora. Na žalost, ne znamo da li su iz Jadranskog mora ili negdje sa Sredozemlja kuda je putovao.

Osim cvjetnica, u herbarijima su sačuvani mnogi lišaji i paprati, a među ovima i neki iz vanevropskih oblasti, ali se i za njih ne zna otkud potječu. Neke su biljke zalijepljene svaka za sebe, ali ponegdje ih je više na istom papiru.

Zbirku insekata, na žalost, sasvim je uništio kabinetski moljac. I u ovoj zbirci nisu označeni lokaliteti.

Ako uzmemo u obzir napomenu K. Malyja o skupljanju biljaka po otoku Hvaru, značilo bi da je najveći broj biljaka u Niseteovu herbariju iz raznih krajeva kojima je putovao, a manje s otoka Hvara. Možda je tako bilo i s insektima.

U njegovoj ostavštini nađen je i spisak minerala bez ikakvog komentara i oznake nalazišta.

Poznato je da je Niseteo mnogo putovao, pa je vjerojatno velik dio tog materijala donio iz Italije, Grčke i iz drugih krajeva Evrope. Kako je službovao u Gorici kao direktor gimnazije, vjerojatno je odlazio do Trsta i vadio iz mora razne alge. Iz Niseteovih zaostalih rukopisa, kada se budu proučili, ipak bi se moglo dosta doznati o njegovu zanimanju za prirodne nauke.

Niseteo je bio čovjek široke naobrazbe, svestrano je pratio prirodoslovnu literaturu na stranim jezicima, što se najbolje vidi po ostavljenoj biblioteci u četiri velika ormara. Bilo bi vrijedno da je pregleda i prouči netko tko se specijalno zanima historijskim razvitkom literature te vrste. Tu su knjige iz matematike, fizike, zoologije, botanike, poljoprivrede i mineralogije. Zani-

mao se i za arheologiju i numizmatiku, pa je zastupljena i ta vrsta literature.

Cijelu njegovu biblioteku i mnoge rukopise čuva obitelj Politeo u Starom Gradu na Hvaru, u dvorcu Petra Hektorovića, poznatog pjesnika iz XVI stoljeća. Taj materijal čeka nekog stručnjaka-historičara prirodnih nauka da ga prouči i da ocijeni Niseteov naučni rad.

Kuničić u citiranoj spomenici navodi da je Niseteo bio član Akademije u Torinu i počasni član Društva za povjesnicu i starine u Zagrebu. Dakle, opet dva dokaza o njegovoj naučnoj djelatnosti, pa bi se i iz sačuvanog arhiva tih bivših naučnih ustanova moglo nešto pobliže doznati o njemu.

Šteta bi bila da nitko ne obradi život i rad ovog našeg prirodoslovca, velikog ljubitelja prirode i vrlo obrazovanog čovjeka koji je ponikao iz sredine gdje se kultura visoko cijenila.

Zusammenfassung

PETAR NISETEO

In diesem Jahre fällt der 200. Geburtstag des Petar Niseteo (Nisetić), eines Gelehrten aus Stari Grad der als Gymnasialdirektor tätig war. Der Schulung nach ein Mathematiker und Physiker, sein wissenschaftliches Interesse zweigte sich in mehrere Richtungen — als ein Naturforscher (ein ausgezeichnetes Herbarium in seinem Nachlass, so auch eine mineralogische Sammlung) und als Archäologe.